

POHOD

IZHAJA VSAKO SOBOTO

 Letna naročnina 40 Din. — Uredništvo in uprava v Ljubljani, Gledališka ulica 8, telefon št. 2109
 Račun poštne hranilnice št. 16.160. — Rokopisov ne vračamo. — Inseratov ne sprejemamo!

Štev. 1.

V Ljubljani, dne 10. septembra 1932.

Leto I.

Kdo smo?

Grobovi tulijo... pri sv. Križu, na Suhem bajerju, v Radgoni in Judenburgu; v Dobrudži, po sibirskih stepah, na Kajmakčalanu, na Gosposvetskem polju, po naši Istri, po Krasu, Vipavski dolini, po Goriškem; tulijo v Bazovici...

Že od Karadorda in Napoleona, od Vodnika in Ilirije, od idejnih borcev Stan-ka Vraza in Ljudevita Gaja, pa do onih, ki so dali življenje za svoje ideale Endliherja, Jenka in Prinčipa, se poraja, krepi in prehaja polagoma med širše narodne mase mogočna in vzvišena ideja jugoslovanstva. — Osvobodilni boji Srbov in delo naše narodne radikalne omladine, vse to je pripomoglo, da je iz ideje nastal pokret, ki ga ni moglo zatreti avstrijsko trinoštvo ob izbruhu svetovne vojne. — Tisoči naših najboljših ljudi so morali na ljubljanski grad in od tod dalje v pregnanstvo. Preromali so težko pot zasramovanja, ponižanja in samozatajevanja in vse to edino le radi ideje, radi ponosa in močatosti, ker niso mogli čez noč postati nezvesti načelu, ki so ga zastopali v vsem svojem dotedanem javnem delovanju. A to trpljenje in preganjanje je utrjevalo idejo, širilo pokret, ki ga ni mogla ustaviti avstrijska soldateska. Padale so žrtve na Suhem bajerju, v Judenburgu, Radgoni in v drugih krajih. Umirali so junaki s ponosom v srcu in z vzklikom »Živela Jugoslavija«!

Stotisoči srbskih vojakov in jugoslovanskih dobrovoljcev so dali svoje življenje za Jugoslavijo. Hrabro in ponosno so se žrtvovali za domovino.

In tudi pozneje — tudi po vojni so še umirali — ustreljeni v hrbet — z vzklikom: »Živela Jugoslavija«!

Kdo jim je dal to moč? Umirali so za idejo!

Verige se stresajo po kazematah; črni domovi po Liparih, na Ponci in drugod, bijejo plat zvona. Njihovi turobni glasovi odmevajo od Soče do Vardarja.

Stari borci s krvavih poljan, tisoči sinov slovenske matere, trpini, ki so vas vlačili po avstrijskih in laških zaporih, po zaslugi krvnih denuncijantov, in vsi vi mladci, ki ste gladovali in tolažili matere in sestre v divjem kriku in obupu, ko so padali vaši očetje in bratje na vseh frontah in tudi privezani na stole; mi vsi poslušamo ta krik, ta poplah.

Vi vsi, ki se sprašujete kdo smo, ali ne čujete glasov tisočerihr žrtvev:

»Iz naše krvi in iz naših kosti je zgrajena Jugoslavija. Besni valovi se zaganja-

jo ob njene temelje: od zunaj in znotraj hočejo s skupnim nastopom izpodkopati njihovo trdno oporo. In vi, ki ste stopali ramo ob rami z nami v najtežjih dneh, ki vam je smrt prizanesla in niste delili z nami žalostne usode, ali boste povsem ravnodušno gledali brezvestno početje podlih zavržencev? Ali boste stali ob strani, ko valovi brezvestnih obrekovalcev, kupljenih hujskačev in podlih izdajic izpodjedajo temelje našemu edinstvu?»

Izvrševalci oporoke umirajočih smo!

Zaslišali smo te težke vzklike, razumeli njih pomen in s svojim delom smo sledili navodilom.

Mi smo tisti, ki smo ustvarjali to državo v bitkah in krvi, v zaporih in na moriščih.

Mi smo bratje in sinovi tistih, ki so polagali na oltar domovine svoje življenje.

Mi smo tisti, ki smo poslušali gromenje topov, čutili ostrine bajonetov, poslušali trpinčenje naših bratov, poslušali muke naših oskrunjenih sester.

Mi smo tisti, ki smo pili ricinovo olje, mi smo tisti, ki nosimo na obrazih pljunke naših sovragov, ki so nas sramotili zato ker smo ljubili svoj rod.

Mi smo tisti, ki so polnili avstrijske ječe in laške kazemate, mi smo tisti, ki so nas koroški in laški privandrance spodili z lastne grude.

Mi smo tisti, ki smo v gladi in mrazu branili vsako ped zemlje po albanski Kalvariji. Končno smo mi vsi tisti, ki smo bili v lastni državi zapostavljeni in tudi preganjani zavoljo svojega brezkompromisnega jugoslovanskega mišljenja.

Mi smo tisti, ki smo morali gledati, kako ogabni koristolovci upravljajo naše narodno premoženje, kako izsesavajo našega kmeta in delavca; kako poganjajo v zrak naše denarne zavode, da polnijo sebi svoja nenasitna žrela.

Mi smo tisti, ki vidimo gladovanje naših ljudi samo, da se višajo dobički tujih in domačih krvososov, ki so najbolj zagrizeni sovražniki našega rodu in delovnega ljudstva.

Mi smo tisti, ki vidimo vse gospodarske zločine v škodo skupnosti in države.

Mi smo tisti, ki smo odkrili omrežje kanalizacije, ki odvaja v vse predele naše države najsmrdljivejšo mlakužo defetizma, boljševizma, separatizma in nacionalnega indiferentizma.

Mi smo tisti, ki vodimo točno evidenco ljudi, ki so milijardne vsote naše nacionalne vrednosti spravili preko meje.

Smo zavedni in ponosni Slovenci, ravno zato pa brezkompromisni Jugoslovani.

Mi smo tisti, ki stopamo na plan!

Naša prsa so tu, naše pesti in naše mišice! Mi smo mladina in združeni borci!

Mi nismo stranka, kajti nacionalizem je nad vsakim strankarstvom. Tam kjer se rešujejo vprašanja obstoja države in nacije, tam ni mesta za drobne probleme.

Mi nismo politična skupina, pri nas ni prostora za strankarske parasite in dlakosepe. Za nas obstoji samo ena edinstvena politika in ta je nacionalna politika.

Strankarski programi zahtevajo, da se rivali med seboj borijo in koljejo za korita in glavno besedo. Mi pa imamo pred očmi druge svete naloge, da ohranimo to, kar je bilo ustvarjenega s tolikimi žrtvami in krvjo. To naj si zapomnijo prav vsi zaplotniki in zapečkarji!

Vsem onim, ki hočejo mirno življenje v edinstveni jugoslovanski državi, vsem onim, katerim je ideja nacionalizma čez vse, vsem onim, ki se zavedajo pomena žrtve, ker so se sami vedno žrtvovali in so tudi v bodoče pripravljani, da se žrtvujejo, vsem onim, katerim je edinstvo Jugoslavije najvišja in najdragocenejša dobrina, vsem tem velja to naše izpovedanje. Vsi tisti, ki ste bili poklicani v gornjih vrsticah »v z b o r i!«

Vsem onim pa, ki rovarijo proti edinstvu jugoslovanstva, ki se na naš poziv še ne bodo streznili, ki s svojo staro miselnostjo zastrupljajo mladino in sami sebe, vsem tem pa velja naš gromovit glas: Mi smo generacija, ki ne pozna kompromisov, na našem pohodu nas ne bo zaustavila nobena zapreka. Kdorkoli se bo postavil pod naše pete, ga bodo zdrobili trdi koraki naših borcev.

Mi smo tisti, ki smo se združili v enem samem načelu: Ali naj bo Jugoslavija ena edinstvena in nedeljena država ali pa je sploh ne bo, ker bo izginila v krvi.

To smo mi, ki ne poznamo zaprek, ki nismo plašljivi, marveč smo vedno pripravljani žrtvovati vse za izvrševanje oporoke onih, ki so svoje življenje dali za ujedinjenje naše domovine, in ki nam iz grobov kličejo:

»Čuvajte Jugoslavijo!«

Pri kralju

Dne 22. avgusta t. l. me je poklical Njeg. Veličanstvo na š Kralj v avdijenco na Bled. Polurna avdijenca mi ostane v neizbrisnem, najblažjem spominu.

Spoznal sem v našem velikem Gospodarju moža, ki je prežet velike, srčne ljubezni za dobrobit svojega naroda in države.

Zaveda se dobro v kako težkih razmerah živimo — toda z neupogljivo voljo hoče dovesti jugoslovanski narod in svojo državo k notranji konsolidaciji in blagostanju, k zunanji veličini in slavi. Da bi se pač mi vsi zavedali velikih misli in želja svojega od Boga nam danega vladarja — prvega, največjega Jugoslovana.

»Božja previdnost nas je združila. To nam bodi veliko znamenje na nebu!« — je govoril preroško veliki vladika jugoslovanski par dni pred svojo smrtjo dr. A. Mahnič.

»Mi pa, ki smo seme izkrvavelega naroda — po besedah velikega Jugoslovana dr. Kreka — mislimo samo eno, kako bi posvetili vse svoje moči veličini mlade države, veličini Jugoslovenov.«

Kar je Bog, kar je velika naša skupna ljubav, kar so potoki bratske krvi in trpljenja združili — to ostane in bo ostalo nerazdružno, vekovito ujedinjeno.

Močna, nerazrušna, vidna vez med nami pa je naš veliki vladar in gospodar — Aleksander I.

Bog čuvaj Kralja!

Bog čuvaj Jugoslavijo.

JANKO BARLE, župnik.

Ljud. Potočnik:

Vzgoja nam bodi prva potreba!

Koliko je pojavov v našem javnem življenju, ki se ne zlagajo z nazori občje morale in so v disharmoniji s pojmi nacije, s pojmi človečanstva in ki ustvarjajo zle razmere ne le v odnošajih do posameznika, ampak povzročajo tudi težke motnje predvsem v splošnem socializmu. Takih pregreškov so večinoma krivi ljudje, katerih prizadevanje je začetek in konec njih osebnih materializem. Nasprotno pa moramo zopet ugotoviti, da se na obzorju našega javnega življenja kot svetle luči, da, kot solnce, pojavljajo osebnosti, ki v globokem čuvstvanju in v pravem pojmovanju odnošajev in medsebojnih vezi do svojega bližnjega uravnavajo vse svoje mišljenje in vse svoje udejstvovanje v smeri potreb nacije, potreb človeštva kot celote in zapostavljajo svoj osebni jaz v prosep nacije, v blagor človeštva.

Ako gremo vsem tem pojavom do dna in ako hočemo priti do izvora silam, ki se nam predstavljajo kot začetni, kot prvobitni in ustvarjajoči elementi za tako in enako udejstvovanje, najdemo, da so vse te sile črpale svojo življenjsko moč iz činjenic, ki so v dobi razvoja in rasti teh osebnosti značile njih vzgojne smernice, oziroma iz okolnosti, ki so sploh predstavljale njihovo vzgojno obeležje.

Da je to spoznanje vkoreninjena narodna zavest, nam je dokaz rečenica:

»Slaba vzgoja je slabih časov mati.«

In današnje mizerne svetovne razmere, ali ni tem mati slaba vzgoja?!

V splošnem se poudarja, da so težave današnjih dni posledice vojne. Ali kaj pa je vzrok vojnem, kot povzročiteljicam tega na-

šega zla? Ali nimajo vojne — to strašno človeško gorje — v bistvu svoj spocetek v slabi vzgoji?

Resnice so večne in tako je večna tudi resnica, ki jo poudarja naš pesnik Simon Gregorčič:

»Za vse je svet dovolj bogat,
in srečni vsi bi bili,
če kruh delil bi z bratom brat
s prav srčnimi čutili.«

In da nima ta resnica danes tudi med nami svojega veselega domovanja, kaj je temu drugega krivo, kakor protinarodna vzgoja preteklih dni, ki nam v dobi naše rasti in našega razvoja ni nudila potrebne hrane za pojmovanje in spoznanje našega krvnega bratstva in za vse ono, kar bi na podlagi tega pojmovanja in spoznanja v nas samih moralo zrasti. Kako vzvišeni so tedaj cilji in kako plemeniti so naporji našega Sokola, katerega naloga je predvsem udejstvitev ideje bratstva in ki mu pač že samo vsled tega po vsej pravi gre naziv »viteška organizacija«.

In žalostna politična trenja med nami Jugoslovani v naši lepi in bogati, komaj pridobljeni domovini! Ali ni v glavnem bistvu tudi vse to posledica naše, v nacionalnem oziru brezvzgojne preteklosti? In koliko je to za nas že rodilo zla, koliko težkih, da, naravnost usodepolnih preizkušenj je moral vsled tega naš narod prestati, in koliko bridkega trpljenja smo morali po vsem tem prevzeti nase! Koliko neprecenljivih narodnih dobrin se je zapravilo v usodnem nepojmovanju naših medsebojnih nacionalnih dolžnosti! In mati vsem tem in drugim slabim pojavom je naša bivša vzgoja.

Da se tako razmere i v tem pogledu, kakor tudi v pogledu naših ostalih javnih zadev zboljšajo, in da tako v to svrhu ustvarimo kar najboljše pogoje, hoče naš list posvetiti vso pažnjo tudi vzgojnemu vprašanju ter tako javnost kar najbolj zainteresirati na praktičnem reševanju vzgojnih problemov. S tem hočemo pred vsem doseči to, da se bodo starši v povečani meri zavedali svojih vzgojnih dolžnosti in s tem tudi soje težke odgovornosti napram svojemu mlademu zarodu, napram rastočemu novemu rodu. Hočemo, da se naša mladina vzgoji v značajne, nesebične, za obči blagor žrtev zmožne, verné Jugoslovane, da postane tako naš narod zmožen za pravilno pojmovanje in razumevanje tudi idej človečanstva sploh, ter vabimo k temu važnemu in težavnemu delu vse, ki se čutijo v to poklicane in so dobre volje.

Kaj pa gospodarski zločini?

Živimo v najtežji krizi, ki ne terja prav nič manj in manjših žrtev, kot jih je terjala svetovna vojna. Ta kriza je morala nastopiti kot reakcija na vse one norosti, ki si jih je privoščilo človeštvo od začetka svetovne vojne dalje. Propadle so stare, na videz nedotakljive avtoritete, propadel je celotni kulturni, socialni in zlasti gospodarski ustroj človeške družbe, ki se je znašla naenkrat v blaznem vrtincu nepredvidenih in nepričakovanih perturbacij, iz katerih si ni znalo in moglo poiskati izhoda. Posledice tega stanja so se čutile zlasti v notranjem življenju držav in narodov ter v odnosu naroda do države. Ni čuda, da je ustvarila večina držav izredne zakone za svojo lastno zaščito, da brani sebe proti lastnim državljanom in jim preprečuje destruktivno delovanje. Toda ta zaščita je bila in je tudi pri nas mišljena le proti političnemu destruktivizmu, ne pa tudi proti gospodarskim zločinom, čeprav upljavajo ti še mnogo bolj destruktivno kot politični.

Kaj je gospodarski zločin, oziroma zločin proti gospodarstvu naroda in države?

Kdor krade, goljufa v običajnem smislu besede, ta pride pred redno sodišče in prejme svojo kazen. To je samoobramba človeštva proti zločinskim tipom na eni, poskus poboljšanja na stranpota zašlih nesrečnežev na drugi strani. Od teh zločinov se razlikujejo zločini na narodnem gospodarstvu i po subjektu i po objektu. Tam navadni zemljani, ki se včasih celo le v skrajni sili spozabijo, tu večinoma pripadniki zgornjih desetstisočev, ki zavzemajo odlična in dobro plačana mesta v javni upravi, denarnih zavodih ali velikih podjetjih — tam je prizadeto imetje posameznikov, tu pa je prizadeto imetje neomejenega števila onih, ki vzdržujejo javne uprave s svojimi prostovoljnimi ali neprostovoljnimi prispevki, so zaupali svoj težko zaslužen denar denarnim zavodom, ga naložili v delnice podjetij, oz. navezali na drug način n. pr. kot delavci in uradniki svoje eksistence na obstoj teh podjetij. Tam zločin nad posameznikom, tu zločin nad skupinami.

Naštevanje gospodarskih zločinov je nemogoče, sledi le par primerov. Pljačkanje državnih in sploh javnih sredstev ter izrabljanje teh sredstev v samopašne svrhe je postalo nekaj vsakdanjega. V povojni dobi se je javnost navadila na velike korupcijske afere, ki jih je bilo v vseh državah več ko dovolj. Zaključki takih, včasih 100 milijonskih afer so pa bili večinoma čudni. Javnost se je nekaj časa razburjala, afera pa se je počasi razblinila in je ni bilo več. Vse je pozabilo nanjo, oni, kojih imena so se imenovala pred kratkim še z ogorčenjem, so hodili naenkrat zopet dvignjenih glav in uživali splošno spoštovanje. Koliko pa je bilo afer, ki iz višjih ozirov sploh niso smele v javnost? V veliki večini so ostali storilci nekaznovani. Morda so zgubili svoje mesto, obdržali pa so svojo svobodo in — svoj — denar.

To je najsirovejši način gospodarskega zločina, so pa drugi načini, ki jih naš otopeli čut za moralo prenese brez večjega odpora, pa niso za narod in državo prav nič manj nevarni.

Zločinec nad narodnim gospodarstvom je oni, ki pomaga tujemu kapitalu, da dobi v svojo oblast nacionalno premoženje. Dotok tujega kapitala je potreben, vrši naj se pa javno in korektno, naj oplaja narodno gospodarstvo, naj pa ne bo pijavka naroda. Koliko velikih podjetij se nahaja danes v tujih rokah. Kljub ogromnim zaslužkom tirajo cene navzgor, mezde navzdol, predlagajo državni bilance z izkazano zgubo ali malenkostnim dobičkom. Čeprav so taka podjetja leta in leta polnila žepe svojih delničarjev, družabnikov in ravnateljev, prevale prvi padec v konjunkturi na konsumenta in delavca. Preden se začutijo pravo krizo, že zmanjšujejo mezde, že mečejo delavstvo na cesto. Isto podjetje pa vzdržuje kljub krizi svoj aparat upravnih svetnikov, direktorjev in višjih uradnikov, za ta aparat je dovolj denarja na razpolago. To je zločin, tako postopanje spravlja delavstvo v obup in ga zavaja v komunizem. Če delavec v obupu izreče neprevidno besedo, je kaznovan, češčen in spoštovan pa je oni, ki ga je vrgel na cesto in pognal v obup. Drug primer:

Denarni zavod propade, delničarji in vlagatelji zgube ogromne zneske, vse pa se zaključijo v najslabšem primeru s par časnikarskimi noticami. Če je bila sploh uvedena preiskava, konča brez vsakega efekta. Prav, toda, kam je šel denar, kdo je zakrivil polom? Ali niso zločinci oni, ki so vodili zavod kljub pasivnosti dalje do njegovega popolnega razsula, rešili pa svoj denar, falzificirali bilance in predstavljali zavod kot trden in soliden, čeprav je bil že davno pasiven, delali še vedno bučno reklamo za zavod in izvabljali denar iz žepov varčevalcev? Kdo od teh gospodov je bil kdaj kaznovan? Oskubljeni vlagatelji so se zgražali, sestavljali upniške od-

Z obhodov

IZ RIBARSKÉ MREŽE NA LJUBLJANICI POD TROMOSTJEM

Teden slovenske knjige. Če se sprehajaš v »tednu slovenske knjige« po beli Ljubljani in se zanimaš za novejši slovenski tisk, naletiš na prav čudovite stvari. Na stari promenadni ulici n. pr. se ustaviš pred izložbenim oknom »narodnega« podjetja in občuduješ 100% nemško izložbo. Pa ne misli, da boš našel kako učenó, znanstveno čtivo, ne ne, vse kaj drugega, le poglej! Korak ti obstane pred knjižnico (pravijo, da je tudi »napredna«!). Med 153 izloženimi knjigami najdeš 17 slovenskih, ostalo pa je čisto pristni nemški šund. Sicer pa kaj bi ti še pravil, pojdi sam in pridi mi povedat, kje se prodaja jugoslovansko leposlovje? Pa ne pozabi vzeti »laterne« s seboj!

Ko ptičica na tuje gre... Naše nadebudne hčerke in hčerkice, dika slovenskih narodnih družin, se je vrnila dobro napitna iz avstrijskih dekliških institutov. Pa res, imenitno izgledajo, tako okrogle, kakor je bilo moderno nekdanj v starih časih. Ja, ja, arzen je dobra stvar! Pravijo, da brihtni Oberštajerci tudi konje krmijo z njim. Če tudi osle — nisem mogel ugotoviti, zelo verjetno pa je. In kako jo udarijo po nemško, neverjetno. Pa kako poniževalno gledajo na nas jadne Balkance. Če te radovednost tako muči kakor je mene, kar v Tivoli, prijatelj! Če pa hočeš podrobnosti, te v vsem podučí vodilni slovenski dnevnik v inseratnem delu. Neki dijaki-godrnjači so raztrobili, da delajo oblasti ovire pri studiranju v inozemstvu. Pojdi, podji, paperlapap! To so vendar specialni zavodi za vzgojo poturic in afektiranih gosk, teh menda v naši državi vendar še nimamo. — V redu!

Najfinejše surovo maslo. Sijajna beseda »Tafelbutter« je našla tudi mesto v inseratnem delu nekega ljubljanskega dnevnika, kjer lahko čitaš tudi zvočno besedo »Abbazia«.

Aktualnost. Ko se je vršil v Ljubljani sokolski izlet ni črnil tovariš gornjega vodilnega slovenskega lista niti besedice o tej vsekakor pomembni jugoslovanski prireditvi, pač pa je v mastnem tisku poročal o slavnosti nemčurskega »Männergesangsvereina« v Mariboru. — Tudi način nacionalne vzgoje!

Ali veš? Da se v najbolj »otmenih« ljubljanskih lokalih »ex cathedra« prepevajo nemški šlagerji? Da je v prvovrstni ljubljanski restavraciji uradni jezik v kuhinji — nemščina? Da se izdajajo znanstvena dela slovenskega učenjaka v nemščini, mesto v srbohrvaščini? Da nekatere pripadnice slovenskega narodnega ženstva celo na narodno-obrambni prireditvi nemškutarijo? Da imamo slovenske gospodarstvenike, ki trdijo, da bomo morali uvažati nemške korespondente, da bomo smeli naročati nemško blago?

MARIBOR

Gorica, Trst, Celovec, Reka bi bila danes naša mesta, če ne bi pri prevratu triumfiraló mevrzarstvo slovenskega hlapca, ki je tisoč let roboval tujcu. Zanašali smo se na druge, sami pa vrgli puške proč in bežali domov za peč ter se pri harmoniki in vinu navduševali za neko imaginarno republiko z 12 milijoni predsednikov. Zato smo dobili za služene udarce.

bore in grozili na levo in desno, dokler se pač niso pomirili in utaknili v svoje žepe beraške kvote iz konkurzne mase. Ubogi vlagatelji so bili brez denarja, krivci so si pa poiskali drugih mest za nadaljno plodonosno delovanje in udejstvovanje.

Enaka pravica za vse, nekdo pač mora plačati, razumljivo plača vedno bedak. Ko je bilo bedaku takih stvari preveč, je v svoji neumnosti kaznoval zopet predvsem samega sebe. Postal je nezaupen napram vsem, vsi denarni zavodi so mu postali nezanesljivi in — denar je obdržal doma ter ga drži še danes. Ta ubogi človek škoduje sebi in državi, toda to dela iz naivnosti in zbežanosti; vprašanje je le, kdo ga je spravil tako daleč.

Kriza bi bila znatno manjša, če bi se ne bilo izvršilo toliko in tako okrutnih zločinov

Samo Ljubljana in Maribor sta danes naši večji mesti, katerim bi morali po tem strahovitem porazu posvečati pažnjo, kakor mati otroku-edincu. Toda moti se, kdor to verjame. Ljubljana še moško goče čuti v neki meri skrb naše celokupne javnosti, toda Maribor je popolnoma navezan na svojo lastno silo. Navzlic temu je napredek očiten in kdor je poznal Maribor pod nemškim gospodstvom, ve pravilno ceniti napredek našega mesta. Vendar pa bi morala biti dolžnost celokupne slovenske javnosti, posvečati tej naši severni slovenski »Marki« več brige in ljubezni.

Maribor je bil nekdanj viden znak, kamor je segala ekspanzija nemškega fevdalstva. Čeravno je mesto, prvotno nemški grad, ležalo na ozemlju, ki je bilo še takrat slovensko čez celo Štajersko do bližine Dunaja, je bil Nemeec tako drzen, da je celo slovensko ozemlje zavojeval kratkoma na ta način, da ga je premrežil z gradovi svojih plemičev, ki so našli v našem dobrem krščanskem ljudstvu najvdanejše podložnike. Maribor je bil nekako tista meja, kjer sta se v bližini križali dve po mentaliteti slični sili — nemška in madžarska. In usoda je hotela, da sta ti sili gospodovali tako dolgo, da sta ponemčili in pomadjarili vse slovensko ozemlje do bližine tega mesta. Kaj čuda, če so Nemci po prevratu napeli vse sile, da bi dobili tudi to mesto. Okorajženi po uspehih, da so dobili Celovec, Beljak in Radgono, bi bili nemumni, če ne bi nadaljevali akcije za pridobitev Maribora.

General Maister ga je rešil! S peščico pomočnikov!

In drugi?!

Zgodovina bo odkrila, kako strmotno ulogo je igrala slovenska javnost v borbi za Maribor. Še bolj kakor v borbi za Koroško.

Nič čudnega, če bi zgubili tudi Maribor. Kakor je naša javnost prebolela izgubo ostalih naših mejnikov, Gorica, Trst, Celovec, Reka, bi prebolela tudi še Maribor. Bilo bi pač manj jeze, brižge in zavisti. Saj bi ostala še Ljubljana. In to vendar Slovincu zadostuje v vsakem oziru. To vidimo danes, ko se tako malo brigamo za naše meje. Drugo največje slovensko mesto, katero smo tako težko rešili iz požrešnih krempljev »premagane« Avstrije kot »zmagovalci«, ne uživa podpore, kakršno bi zaslužilo.

In vendar mesto napreduje. Ne tako vidno in bohotno kakor Ljubljana. Z lastno silo. Desetletnico osvojenja smo obhajali ponosni in razigrani. Sestra Ljubljana je takrat zatajila svojega brata. Oficielna stran države je strogo namignila: ne se preveč veseliti in radovati, to bi razburilo sosede. Ostanite skromni in ponižni, ker le to vam pristoja. In so vsi stali ob strani. Vojska ni smela sodelovati. Navzlic temu nas je 30.000 bilo skupaj, ki smo sklenili, da Maribor mora naprej, četudi trnjevo pot.

Vsestransko demontiranje ga ni ubilo. V našem domstilu so se domače sile podvojile. Res je, da bijemo trd boj, ker je mesto polno neslovenske navlake. Staro nemčurstvo še ni izginilo. Našli so se specialisti, domači in izven naše države, ki dajejo neozdravljivemu paralitiku uspešne injekcije. Tuja in v nacionalnem oziru nam nenaklonjena industrija se uspešno in bohotno širi. Z njo priromajo številni ravnatelji, uradniki in nastavljenici, ki so prvotno »lojalni«, ko pa so se vsidrali in do-

nad narodnim gospodarstvom in narodnim imetjem. Če spada na vislice nesrečnež, ki je uničil eno človeško življenje, je treba tembolj izločiti iz človeške družbe vse one, ki unčujejo stotine in stotine eksistenc, jim pijejo kri do zadnje kaplje in jih vržejo nato na smetišče — vse one, ki rušijo iz same samopašnosti gospodarske institucije, jih diskreditirajo v očeh naroda in vzbujajo nezaupanje v onem narodu, ki ni toliko razsoden, da bi znal ločiti dobro od slabega in prenese vcepljeno nezaupanje tudi na nedolžne. Vsi ti škodljivci spadajo pred sodišče za zaščito države, kajti oni so največji sovražniki naroda in države. Malenkostna korektura ozir. dopolnitev že obstoječega zakona zadošča. Čim bo narod videl dosledno izvajanje tega zakona, bo pomirjen in bo zopet zaupal zdravim podjetjem in zavodom.

bili potrebne »zveze«, postanejo drzni in oholi. Diktirajo cene in izkoriščajo naše delavstvo. Kopačijo rente, katere uživajo široko razpredene nemške industrijske familije v Avstriji, Nemčiji in Češki. Pri nas ostane bore malo. Kvečjemu stari nerabni stroji, staro železo. Naša kultura pri teh elementih ne najde podpore. Slovenska knjiga in umetnost tu nimata pristopa. Trgovina? Sedeš v luksuzni avto in se pelješ v modni salon na Dunaj. Pri nas se kupi samo nekaj za želoдец, ko je pa tako vse poceni.

Pa se borimo dalje in upamo, da bomo po časi predrugačili vse to. Nemara bi kmalu, če bi ne bilo toliko zaprek pri lastnih ljudeh, pri tako zvanih »zvezah«. Obupamo pa ne. Najprej hočemo gledati, da bodo nastavljenici naši ljudje. Tudi za ravnatelje so Slovenci izredno sposobni. O vsem tem se bodo morali tujci prej ko slej prepričati. Zato se bo Maribor razvijal v lepo slovensko mesto, ker mi hočemo tako. Zahtevamo pa, da nas podpira celokupna javnost, uradna in privatna. Košček zemlje, katerega smo rešili po prevratu, mora biti res naš. In v tem si moramo biti edini vsi, na severu in na jugu.

NEKAJ POLPRETEKLE IN SEDANJE ZGODOVINE IZ ŠT. ILJA V SLOV. GORICAH

Kraji ob severni državni meji — sv. Duh, sv. Jurij ob Pesnici, Svečina, Št. Ilj, Ceršak, Selnica ob Muri, Sladki vrh, Trate, Cmurek — so znani ne le po svoji divni lepoti in rodovitnosti, s katero jih je narava obilno obdarila, nego še bolj po svoji zgodovinski nalogi v boju med germanstvom in slovanstvom, ki se je z vso ljutostjo razvnel zadnja desetletja pred svetovno vojno na tem ozemlju. Tu sta trčila skupaj in merila svoje sile 70 milijonski nemški narod in pa mali komaj poldrugi milijonski narod slovenski. Ob strani silnega nemštva je stal tudi ves uradni aparat stare cesarske Avstrije.

V tej neenaki borbi je seveda moral polagoma popuščati slovenski živelj; kajti fizični, moralni in gospodarski premoči germanstva ni bil kos. Nemški del Avstrije in cela Nemčija je vrgla velike kapitale v Slovenske gorice in v Dravsko dolino, da zlepa ali z grda odkupi slovensko zemljo in jo naseli s protestantskimi kmeti iz Nemčije. Pred 25 leti so Nemci to akcijo dejansko izvršili in posejali v Št. Ilju in njeni okolici nekaj desetletnih nemških kolonistov, ki so morali biti protestantske vere, da jih ne bi slovenski katoliški duhovnik narodnostno okužil. Veljali so kot nemško jedro, okrog katerega se mora vse ponemčiti.

Takemu nasilju so pomagale avstrijske oblasti, ki so nastavljalé samo nemške uradnike, podeljevale obrtniške koncesije le Nemcem in nemčurjem, zavedne Slovence pa preganjale in zapostavljale. Iz slovenskih gospodarjev so postali hlapci; revni in odvisni viničarji na svoji prejšnji lastnini, izgubili so vsako odporno moč in se udali v svojo suženjsko usodo. Predvojna Avstrija je zapostavljala slovensko ljudstvo v gospodarskem in prosvetnem oziru, ni mu dala ne strokovnih ne narodnih šol, zato je pa nemško šolsko društvo Šulferajn ustanavljalo med Slovenci nemčurske šole, kjer so se vzgajali naši otroci za odpadnike in janičarje. Drugo nemško napadalno društvo, Zidmarka, je odkupovalo slovenska posestva, naseljevalo nemške koloniste, podpiralo nemške obrtnike in trgovce ter zidalo nemške prosvetne domove. Tej vsestranski ofenzivi se je naš narod moral umikati korak za korakom, le Št. Ilj je kljuboval silnemu navalu kakor nepremagljiva trdnjava. Iz te žalostne dobe slovenske narodnostne zgodovine blestijo kakor zvezde na temnem nebu nepozabna imena neustrašenih borcev župnika Kelemine in zavednih kmetov Frajhama in Hauca iz Št. Ilja in Ceršaka. Slava in večna hvala gre tem možem, da Št. Ilj ni popustil niti za las.

Ves naval Nemcev na slovensko severno mejo je bil protinaraven in zidan na stekleno podlago, zato se je ustavil ob nezlomljivi sili slovenskih borcev in se ob koncu vojne sesul s cesarsko Avstrijo vred.

Ostalo je le nekaj drobcev in črepinj, 15 kolonistov in 10 nemškutarjskih družin, katerih nastalo Jugoslavija v prvem navdušenju in v svoji velikodušnosti žal ni znala takoj pomesti s svojega praga. Nasprotno nastavila in plačevala je proslulega pangermanskega propagatorja in blatitelja jugoslovanskega naroda dr. Morocuttija, ki je zbral te drobce in jih organiziral v nemško manjšino. Pod Jugoslavijo so si ustvarili Nemci v Št. Ilju protestantsko cerkev, ki jim nadomešča danes prosvetni Zidmarkin dom.

Nemški uzurpatorji in slovenski janičarji so dobili kmalu nato manjšinsko nemško šolo in sicer na pobudo jugoslovanskih šolskih faktorjev, kakor so se sami večkrat izrazili. Ta šola je na tihem hirala in se borila za svoj obstanek, ker ji je vedno pretila nevarnost nezadostnega števila otrok. Pa zopet jo je rešil leta 1926 velikodušni Slovenec, šolski faktor, ki je uvrstil v nemški razred učence iz slovenskih razredov in iz drugih šolskih okolišev, da doseže potrebno število učencev in opraviči njegov obstoj. Tudi vnebovpijoča žalitev najljubše nam osebe v državi, ki se je dogodila v nemškem razredu, ni mogla diskreditirati tega razreda.

Ob taki popustljivosti oblasti je samoumevno, da raste Nemcem greben in da dobivajo vedno večji apetit. Dr. Morocutti hodil nemoteno vsak teden iz Gradca v št. Ilj in konferira s pastorjem, ta pa hodi od hiše do hiše ter agitira med Slovenci in celo med državnimi nastavljenici za vpis v nemško manjšinsko šolo, da bi jo na ta način razširili za en razred.

Nemci so se zopet začeli zelo zanimati za slovenska posestva. Domači ljudje postavljajo v svojih oporokah Avstrijce za glavne dediče, domači Nemci darujejo še za žive dni svoja imanja nemškim agitatorjem (dr. Morocuttiju) in kupujejo, kar le morejo.

Ponavljja se zgodovina izza nesrečnih let pred svetovno vojno. Ali hočemo morda uničiti več desetletni nesebični trud predvojnih in sedanjih narodnih borcev za jugoslovansko edinstveno misel in zapraviti najlepši kos slovenskega dela naše domovine?

ZAGORJE

Naše marljivo delovno ljudstvo preživlja hude čase. Malo kmetovalcev je pri nas, ki bi se preživljali samo od zemlje. Večina je bila navezana si iskati kruha v industriji. Obrtništvo je radi splošne krize in slabega zaslužka delavstva na robu propada. Apnenice so včasih zaposlovale do 200 delavcev, sedaj je zaposlenih komaj okrog 20. Lesna industrija je v popolnem zastoju, preje je do 40 delavcev imelo stalni zaslužek.

Najbolj je pa udarjen rudar, ki bo kmalu vsled bede telesno propadel. Z mesečno plačo 400 do 500 Din, ki jo prejema rudarski delavec, se pač ne da živeti, posebno z več otroki ne. Zato vidiš na vsakem oglu upadle obraze s katerih odseva beda in skrb za bodoči obstanek, kajti do sedaj so delali po 15 dni v mesecu, sedaj pa po večini počivajo. Kot vzrok se navaja, da primanjkuje naročil. Nasprotno in dokazano je, da rudar vse preveč producira. V letih 1921 in 1922 se je za-

Ado:

Dušanu v spomin!

Dozorevajo jesenski sadovi, po rožah v vrtu se pretakajo zadnji sokovi — vse je na poti umiranja. V ta polni čas žetve je nenadoma udarilo kladivo z vso težo in z vso grozo, omahnila je v največjem zaletu proti soncu ptiču perot — umrl je Dušan. Iz vrta je bila izruvana roža še polna soka...

Pirc Dušan, prijatelj tudi Ti si odšel in še tako hitro odšel, da se nisi niti utegnil posloviti od nas, ki smo Ti bili tako blizu. Razpadel je eden velikih členov verige, ki trdno veže vzhod z zahodom in jug s severom.

Nisi čakal »Pohoda«, tvoj korak je zamrl še predno je bila utišnjena njega prva črka. Težko si čakal, a nisi dočakal te zore. Še v poslednjih dneh sva govorila o tem, dasiravno Ti je že za mirala beseda na ustih. Otroško je bilo Tvoje veselje, ko si zaslužil nov dvig, ko si čakal novo zmago Nacije. Saj si bil vendar z njo z vso dušo do poslednjega utripa. Saj so Ti nasprotniki, ni jih bilo dosti, metali vedno pod noge samo eden edini veliki greh — zakrknjen nacionalist.

Težko je pisati o Tebi, o Tvojem delu in veliki ljubezni do trpečih in ukovanih. Zapisniki mnogih nacionalnih društev bodo še dolgo hranili Tvoje besede. Iz bogatega vira Tvojega dela bo zajel marsikdo, vedno boš vzor vsem, ki stopamo po tej poti. To Tvoja dela ne bo zamrlo.

In danes, ko počivaš tam gori, nam je hudo. Pokriva te domača prst, tista zemljica, katero si tako ljubil in spoštoval. Saj si vsako prosto minuto preživel zunaj, kot vnet planinec in smučar si prebredel doline in se vzpel na mnoge vrhove. Naj Ti bo lahka ta naša zemlja! Mi Ti pa bomo zgradili v najskritejšem kotičku srca večni spomenik prijateljstva. — Zdravo Dušane!

htevalo na odkopih 3 in $\frac{3}{4}$ vozička na delavca. Sedaj se pa zahteva po 7 vozičkov, in jih rudar zaradi bojzani, da se ga ne smatra za manj vrednega, in da ga redukcija ne zadene, tudi pripravi. Vse drugače so bile plače rudarjev preje, ko so manj producirali. Poleg dobre plače so imeli draginsko doklado, nabavni prispevek in družba je imela še vedno ogromen dobiček. Pri nekem obratu je bilo takrat zaposlenih 660 delavcev, ki so dnevno nakopali okrog 600 vozičkov premoga, pa je bil obratovodja zadovoljen. Danes ima pa ta obrat zaposlenih 285 delavcev in izvaža 650 do 700 vozičkov dnevno. Pritisk na rudarje od strani delodajalca je neznošen, zato ni čuda, ako je med njimi zopet nastalo nerazpoloženje proti udeleževanju v raznih društvih in da vso krivdo neznošnih socialnih razmer pripisujejo merodajnim krugom, ki vse premalo zaščitijo ono delavstvo, ki je 8. 11. 1931. izvršilo svojo dolžnost, preveč se pa ščiti inozemski velekapital.

Narodna zavednost in naše delavstvo

Vprašanje, ki ga mislim tu načeti, ni novo. Že mnogokrat se je o njem pisalo, a vse kaže, da bo treba še večkrat in odločneje pisati, če hočemo tudi tu doseči zboljšanje.

Kaj rado se poudarja, da je naš delavec sam po sebi naroden in tedaj tudi narodno zaveden. In so tudi voditelji gotovega delavskega pokreta, ki se trkajo celo na prsa, češ, delavci smo še preveč narodno zavedni in nam ni treba organizacij, ki bi nas učile nacionalizma. Te organizacije služijo tujcu in morajo po svojem programu tako učiti in govoriti. Vprašanje pa nastaja, če imajo delavci od takega nauka kaj koristi in če so po teh trditvah res narodno zavedni.

Evo nekaj dokazov. Širom naše ljube domovine imamo mnogo industrijskih podjetij. V vseh so na vodilnih mestih tujci, predvsem Nemci. Naše govorice ne poznajo. Jo ne rabijo, pa četudi so že desetletja med nami. Naš delavec skrbi za to. Naš delavec se namreč trudi in potrudi, da se nauči vsaj toliko nemščine, da se bo lahko prikupil importiranemu tujcu. To dela sicer čast — hvala za tako čast — našemu delavcu, da zna en jezik več, toda na drugi strani pa pokaže tujcu vso svojo narodno mlačnost in hlapčevstvo. In tujec takih ljudi ne spoštuje. Primerov o tem smo imeli in jih imamo na stotine. In kjer ni naš delavec sam pokazal tega hlapčevstva in se silil na starost govoriti tuj jezik, je tujec sam poskrbel za to. Ni malo slučajev, da so delavci morali na cesto, ker niso hoteli razumeti jezika nemškega predpostavljenega. In je revež ostal osamljen, ker so se mu tovariši smejali, češ, pa bi se naučil onih par besed.

Večkrat sem že dejal, da smo Slovenci v svoji notranjščini tako mehki, zraven pa tako mlačni, da bi se pri nas brez bojzani lahko naselil vsak Kitajec ali Japonec, ne da bi ga pri tem bolela glava, ker ne zna našega jezika. Naš delavec bi se v par dneh naučil tudi tega jezika in pokazal pri tem višek »kulture«. Naš delavec pa pri vsem tem tako rad pozablja, da mu vsak tujec prinaša le košček črnega in trdega kruha, medtem ko pride k nam in si vzame največji kos lepega, belega in maslenega kruha.

O ja, preveč smo narodno zavedni in nam ni treba zato nacionalnih organizacij, da bi nas vzgajale. To se upajo trditi nekateri laži apostoli delavstva. In pri tem kažejo na delavce drugih narodov, češ, pogledajte jih, so tudi internacionalno organizirani, pa jim nihče ne odreka nacionalne zavednosti. In tu, vidite, leži ves problem, ki sem ga načel.

Prav rad bi namreč videl, kako bi se počutil naš človek, ki bi imel to srečo, da bi prišel, recimo v Avstrijo ali Nemčijo na odgovorno mesto v tovarno in zahteval od delavcev, da govorijo z njim slovensko. Vzlic temu, da pripadajo ti delavci internacionalni,

bi se v tem delavstvu rodil odpor in ne verjamem, da bi naš človek sam našel pot skozi vrata. Nagnali bi ga in sicer z vso upravičenostjo, ker bi bil užaljen njih narodni ponos, nagnali bi ga, ker se je drznil žaliti nemštvo.

Pri nas pa je vse drugače. Vsakdo nas sme žaliti v našem narodnem ponosu. Dovolj je, da nam ponudi skorjo črnega kruha in že si lasti pravico, da nas sme po mili volji ozmerjati in zahtevati od nas karkoli. Ne tako drugod, kjer imajo veliko več narodnega ponosa. Če proti temu vstanemo in se buni-mo, pa pridejo krivi apostoli in pravijo, da smo nacionalno prenapeti in nas tudi apostofirajo s fašisti. Po ideologiji krivih prerokov med našimi delavci bi nas smel vsak tujec poniževati po mili volji, mi bi pa morali molčati, sicer bi bili nacionalni prenapeteži. V tujih državah pa bi bili zopet mi nacionalni prenapeteži, če bi zagovarjali svoj jezik in silili druge, da se ga priučijo. Ne, taki pa ne smemo biti, če hočemo pokazati, da smo zrel narod in da smo vredni velikih žrtev za našo nacionalno svobodo.

Pa ne samo to. Še druge slabe strani so, ki kažejo našo narodno mlačnost v delavskem pokretu. Prav te dni mi je prišla v roko članska knjižica gotove delavske organizacije, ki ima svojo centralo v Beogradu — prav za prav podcentralo, ker je centrala v Amsterdamu — in podružnice v več krajih države. In kar verjeti nisem mogel temu, kar sem videl. Izkaznica v treh jezikih. V našem, nemškem in madžarskem. Krasno spričevalo narodne zavednosti. Vprašam se samo, če imajo tudi na Dunaju, Berlinu in Amsterdamu v več jezikih izstavljene izkaznice in če je med njimi tudi naš jezik. Ne verjamem, da bi bil, ne, gotovo ga ni. In če bi vprašal, čemu ne, mi bo gotovo kdo izmed teh krivih prerokov odgovoril, da to ni potrebno, ker je slovenski narod kulturn in zna vsak delavec tudi nemško. Lep znak kulture to. Znak suženjstva in hlapčevstva, ne pa znak kulture in narodne zavednosti.

Te rak rane na našem narodnem telesu bo treba odpraviti. Taki znaki »kulture« ubijajo ponos in ugled naroda. Ne smemo dopustiti krivim prerokom, da nas v takem znamenju kulture prodajajo tujcu in nas zaslužnjujejo. Take krive preroke, ki imajo na jeziku narodno zavednost, pa vzgajajo naš rod v narodni mlačnosti, moramo nagnati. Vzeti jim moramo vsako priliko, da odtujejo naš delavski stan od naroda. Ti krivi preroki so v službi tujca. Oni mu služijo za dobiček in pozabljajo pri tem, da so narodne izdajice. Zato jih mora naš delavec nagnati in pokazati, da hoče biti tudi nacionalno svoboden in na svojih tleh svoj gospod. Naše delavstvo se mora okleniti nacionalnih organizacij.

Ene takih organizacij je Narodna odbrana. Imamo pa tudi čisto nacionalne strokovne organizacije, ki vzgajajo delavstvo v strogo nacionalnem duhu in te organizacije delajo roko v roki z Narodno odbrano. Združene bodo te organizacije znale dvigniti svoj glas za odpravo suženjstva in za popolno svobodo jugoslovanskega delavstva. Zato naj naš delavec nima pomislekov in naj vstopi v vrste onih, ki delajo za nacionalno svobodo našega naroda. Narodna odbrana sprejme v svoje vrste vsakogar, ki izpoveduje čisti in pravi nacionalizem. Narodna odbrana bo posvečala svojo pažnjo tudi našemu delavstvu in nudila ob vsaki priliki svojo pomoč tam, kjer bo potrebna. Nujno potrebna pa je v vseh tovarnah Jugoslavije. Tam bo treba enkrat pogledati in odpraviti suženjstvo, ki je sramota našega naroda in našega delavstva.

Naše delavstvo pa naj pokaže svojo zrellost in narodno zavednost, našene naj krive preroke in postane svobodno in od tujcev neodvisno.

Ne pozabimo nikdar, da kdor ponižuje se sam, podlaga je tujčevi peti!

Primorske novice

Goriške novice. Vojaški manevri, ki so se vršili letos vzdolž cele Jugoslovanske meje, so za nami. Opustošena polja, vinogradi in sadovnjaki, to je čista bilanca našega kmeta v teh dneh. Vojski, radi zmanjšane racije, sestradani in brez vsakih sredstev, so obnavljali ono žalostno sliko, ki smo je bili vajeni med svetovno vojno. O kaki odškodnini ni govora. Kdor je poskušal osebno ščititi svojo lastnino se je izpostavljal smrtni nevarnosti, posebno v krajih kjer je bivačila proslula tržaška »Brigata Sassari«. — Med letošnjim poletnim odpočitkom se je vaš poročevalec mudil v gornji soški dolini in prišel v stik z vojski. Le ti so pripovedovali žalostne stvari. V Umbriji, kjer se je nahajal eden izmed njih, ljudstvo dobesedno strada. »Ko sem pohajal zvečer na stražo,« tako je pripovedoval stasit Lombardijec, »je prišla kopica domačih fantov, 25 do 30-letnih, ter me — per caritā — prosila za komadič kruha. Nekateri že po več dni niso ničesar zaužili. Tudi otroci mledujejo in beračijo po vojašnicah za kruh. Še tako stara in umazana skorjica jim gre v slast. V deželi, kjer je vladalo pred časom še relativno blagostanje, se danes preživlja ljudstvo s paradižniki in čebulo.« — K letošnjim pomorskim manevrom je vojaška oblast vpoklicala tudi večje število rezervistov, ki so se priglasili v tako velikem številu, da so jih morali s silo odpraviti zopet v domače kraje. Priglasili so se letniki, ki sploh niso bili vpoklicani. Nič čudnega, želeli so si vsaj za kratko dobo biti preskrbljeni s hrano. — Nasilna politika fašizma, ki je med vojaškimi manevri nekoliko pustila, je pričela z novimi šikanami. Tako je v Vipavi še vedno podestat človek, ki je že več mesecev preživel v norišnici. Terorizira tržane na najogabnejše načine. Kadar se mu zljubi pokličje v pisarno domačine iz inteligenčnih krogov, prične s psovaniem in klofutanjem. Pri tem se ne ozira niti na stan niti na starost. Karabinjerji, ki imajo še nekoliko človeškega čuta se zgražajo, vendar so popolnoma brez moči. — Fašistične tolpe še vedno požigajo javne nasade, nato pa priganjajo ljudi k gašenju z bikovkami in pestmi.

Gorica propada. Gorica, eno najlepših naših mest, ki je pred vojno cvetelo, ker je bilo središče vseh goriških Slovencev, propada danes v vsakem oziru. Ljudstvo se izseljuje in beži pred bedo. Mnogo hiš je praznih in lastniki iščejo zama jernike, pač pa morajo plačevati visoke davke. Trgovci zapirajo svoje lokale, ker ne prodajo ničesar. V eni sami ulici via Carducci (Gospiska ulica) je zaprtih 17 trgovin. Vse to so posledice blagodejnosti fašističnega režima v »osvobojenih« pokrajinah.

Pred sodiščem radi slovenskih molitvenikov. V Gorici se je vršil 25. avgusta proces proti gosp. Francu Čemažarju, župniku v Opatjem selu ki je bil obtožen, da je razširjal med svoje vernike slovenske molitvenike in druge slovenske knjige, ki so bile zaplenjene od goriške policije. — Ker so se vse zaslisane priče izjavile v prid obtoženca, je bil gosp. župnik oproščen.

Bazovica ječi. Niso bile zadosti bazoviške žrtve iz l. 1930. Še je treba novih. Pred kratkim je bilo aretiranih 5 mladih fantov: Grgič Edvard, Grgič Dušan, Gruntar Danilo, Mahnič Karel in Marc Ivan. Mahnič Karel in Grgič Dušan sta bila sicer izpuščena, vendar so zadnjega tako pretepli, da je nevarno zbolel. Vzrok vsemu temu ni znan, pač pa je sigurno eno: Fašizem išče vedno nove žrtve, ki jih mora imeti, pa čeprav trpijo in umirajo nedolžni.

Tudi fašisti bežijo. Veliko razburjenje je zavladovalo med fašističnimi krogi. V Jugoslavijo je zbežal fašistični »caposquadra« iz Knežaka. To jasno priča, da je nekaj gnilega v deželi...

Ali naj tvorijo karabinjeri izjemo? V Zadru so imeli konec avgusta veliko senzacijo. Pri vasi Babindub je zbežal v Jugoslavijo karabinjer Enrico Pierini. Razburjenje med uradnimi krogi je bilo veliko, a tudi uradna komisija sestavljena, da ugotovi vzroke, ni mogla zakriti blamaže, ki so jo doživeli oni, ki vedno kričijo kaka sreča je za Zader, da je združen z materjo Italijo.

Na zapadu nič novega

Trst, začetkom septembra 1932.

Ves svet se čudi italijanskemu gospodarstvu, ki ga vara s svojimi potvorjenimi in tajinstvenimi državnimi obračuni. Vendar je za poznavalca finančnih prilik v Italiji zadeva manj komplicirana. Zunanji državni dolgovi Italije znašajo nekaj nad 150 milijard lir. Nekaj milijard pa je tudi privatnih avtonomnih obveznosti. Fašizem ni prejel v celi dobi svojega samopaštva nobenega zunanjege posojila, notranja posojila pa je povečal za preko 25 milijard lir. Z obrestmi in amortizacijami ter delnimi odplačili kratkoročnih zunanjih posojil, ki so jih dobila posamezna mesta, se je narodno premoženje Italije zmanjšalo za približno 20 milijard lir. Letni državni proračun znaša ca. 21 milijard. Obtok bankovcev se je v zadnjih treh letih znižal od 19 na 13 milijard lir in to radi pomanjkanja kritja za večji obtok. Z uvedbo srebrnega drobiža je Italija zmanjšala zakonito kritje za 4 milijarde lir. Vsa italijanska industrija je na tleh in v rokah državne kontrole. Banke ne morejo razpolagati s svojo imovino in vlogami z vidikov rentabilnosti, pač pa samo z vidika državnih potreb. Proračunski deficit znaša letno približno 3 milijarde. Trgovinska bilanca prikazuje pasivum preko ene milijarde, plačilna bilanca pa je zakrita z neprodušno kopreno. To je samo nekaj bežnih ugotovitev na podlagi uradnih objav.

Da pa se izvršujejo ogromna investicijska dela, da se gradijo vojne in pomorske ladje, da se spajajo posamezna središča z izvrstnimi avtomobilskimi cestami, da se vsako leto vršijo pompozni manevri, vse to ima druge, mogoče edinstvene vzroke, ki dokaj dišijo po Kreugerju. Predvsem je treba ugotoviti, da prejema država vse dobave materiala od domače industrije, ki je popolnoma pod državno kontrolo. Dobave se leta in leta ne likvidirajo. Izdajajo se samo boni za akontacijo, ki služijo industriji za nabavo surovin pri domačih podjetjih. Ta kreditna veriga je tako dolga in obsežna, da ne prizadeva državnim blagajnam prevelikih sitnosti. Ko pride podjetje na boben radi prezadolženja ali nelikvidnosti, prevzame tvrdko država in vodi obrat dalje z nezaposlenim delavstvom, ki ga je vedno dovolj na razpolago. Običajno država ne plačuje delavstva, pač pa ga samo za silo prehrani v državnih prehranjevalnicah.

Prisilna oddaja premoženja se vrši sistematično. Vsak član stranke, kakor tudi sindikata plačuje poleg rednih mesečnih prispevkov tudi še priložnostne dajatve. Tako razpošlje n. pr. pokrajinska fašistična zveza (običajno prvega v mesecu) okrožnico, v kateri enostavno diktira prejemniku, koliko in tudi do kedar mora položiti določeni znesek pri blagajni najbližje organizacije. Včasih se taki pozivi motivirajo, največkrat pa sploh ne. Taki prispevki niso baš malenkostni. Goriški Slovenec, uslužben pri nekem denarnem zavodu, mi je naštel 50, 100, celo 200 lir kot enkratni prispevek. S temi prispevki se plačuje milica in uradništvo pokrajinskega tajništva. Največje molzne krave pa so seveda občine. Te plačujejo ogromne prispevke, saj določujejo višino fašistovski podestati, ki so v vsakem kraju samo priseljeni tujci. V Julijski Krajini so bile slovenske občine še pred 6 leti obremenjene po 50.000, največ 100.000 lir, danes pa skoro ni občine, ki ne bi imela milijonskih dolgov.

O davčnem vijaku sploh menda ni treba govoriti, mogoče zadostuje dejstvo, da je 60 odstotkov prisilnih poravnjav v Julijski Krajini izvršila davčna oblast.

Vendar pa državne finance tudi s temi sredstvi še ne morejo izhajati. Zato se je Banca d' Italia poslužila tudi načinov, ki niso

Koroške novice

Vojvoda Bernhard. Na starem trgu v Celovcu so pred kratkim postavili spomenik vojvodu Bernhardu, ustanovitelju Celovca. Tudi to priliko so porabili fanatični oficialni oblastniki v Celovcu za blatenje slovenskega ljudstva na Koroškem. Deželni glavar, kot slavnostni govornik, se je izrazil do besedno: »Če hočejo v tujini podtakniti nemškemu vojvodi slovansko mišljenje, se moramo proti taki umazani kampaniji boriti z vso silo.« — Gospod deželni glavar bi pač moral poznati toliko zgodovine dežele, ki mu je poverjena, da bi se takih bedastih izpadov posluževal raje v kaki celovski beznici, ne pa kot predstavnik najvišje oblasti v deželi. Zgodovinar Enej Silvij Piccolomini, poznejši rimski papež Pij II. pripoveduje, da je koroški vojvoda, kadar je vpričo cesarja vršil vojvodske posle, razsojeval le v slovenščini. In to je bil sveti mož, ki ni lagal. In, gospod glavar, ali veste kako je isti vojvoda Bernhard pozdravil Ulrika Lichtenštajnskega pri Vratih v Zilski dolini: »Buge waz primi, gralva Venus!« No ja, s posebnimi umskimi vrlinami in dobro vzgojo se celovski deželni glavarji niso nikdar odlikovali.

»Windischer Hund«. Okrajno sodišče v Beljaku je kaznovalo vojaškega oficiala Aistleitnerja, ki je ozmerjal kaplarja Wernika s psokvo: »Windischer Hund« z denarno globo Sil 10.— V bodrilo našim rojakom moramo še povedati, da je Wernik po izrečeni psokvi s tremi krepkimi klofutami kvitiral nesramno žalitev kulturnega avstrijskega oficirja, nato pa ga ovađil sodišču radi razžaljenja časti. Apelacijsko sodišče je spremenilo kazen v »pojgojno«.

»Heil Hitler!« Na cesti med Hodišami in Ležbami so koroški kulturniki razpraskali in onesčastili tri svete podobe. Na vsako podobo so naslikali bojno znamenje s sekirastim križem, pod srednjo podobo pa so naslikali puško, ki meri v glavo svete podobe. Na vsak križ so napisali: »Heil Hitler!«

Pravica Hlapca Jerneja. V Rikarji vasi se je pri zadnjih volitvah sklenil divji zakon med Heimatbundom in Landbundom, vse seveda na pritisk celovškega Heimatbunda. Lepega dne so prišli novi občinski gospodarji, pobrali inventar in akte odnesli drugam, dolgoletnega občinskega tajnika pa postavili na cesto. (K. Sl.)

v skladu s stabilizacijskim zakonom. Pravijo, da lira kljub temu ne pade na mednarodnem denarnem trgu. To seveda drži. Zakaj? Zato, ker sta Anglija in Amerika glavna upnika Italije, ki ne smeta pod nobenim pogojem upropastiti svojega dolžnika, če nočeta ugonobiti tudi lastnega, v Italiji investiranega kapitala. Spomnimo se samo Nemčije in njene velikanske finančne zadrege pred kratkim. Kljub ogromnemu deficitu in tudi dejanski inflaciji, ki jo je izvršila nemška Reichsbanka, se tečaj marke ni zganil. Nemci so se s svojimi upniki pobotati, Italijani čakajo, ker vežejo politično karijero na finančna vprašanja. I. U-v.

Tri so naše zvezde vodnice: narod — socialnost — država

LISTNICA UREDNIŠTVA

Vse dopisnike in prijatelje naprošamo, da nam rokopise dostavljajo najkasneje do srede.

UPRAVA

Prvo številko smo poslali na ogled številnim prijateljem. Kdor lista pomotoma ni prejel, naj nam javi lasten točen naslov, kakor tudi naslove svojih znancev.

Razmere na naših železnicah

Odkar so železnice postale neobhodno potrebna prometno sredstvo, se je pri vseh narodih v Evropi v zadnjih desetletjih rapidno pomnožilo število železničarjev. Železničarski stan je postal v vseh državah močan in zaradi značaja službe, ki jo opravlja, tudi svojevrsten.

To so spoznali pred desetletji razni voditelji gospodarskih, socialnih in političnih skupin vseh evropskih narodov. Zgodovina nam dokazuje, da je bil razvoj in napredek posrednih političnih in gospodarskih grupacij v preteklosti tesno vezan s stanom železničarjev. Železničarji so bili oni, ki so bili pri posameznih narodih in državah »avantgarda« evolucijskih in revolucionarnih pokretov. Za primer navedemo samo dejstva, da so tako zvano razredno borbo internacionalne v Nemčiji, Avstriji in Italiji od osemdesetih let preteklega stoletja v glavnem vzdrževali železniški uslužbenci in da so bile strokovne internacionalne železničarske organizacije v Nemčiji, Avstriji in Italiji najmočnejši stebel internacionalnega socialističnega pokreta.

Kako je bilo pri nas? Pred vojno so slovenski železničarji pod najtežjimi pogoji odbili internacionalno razrednost in v nacionalnih strokovnih organizacijah skupno z brati Čehi in Poljaki bili v prvih vrstah boj za pravice Slovanov bivše Avstro-Ogrske. Specialno so slovenski železničarji v teku nekaj let uspeli, da so utrdili narodno zavest pri ogromni večini slovenskih železničarjev in s tem svojim delom omogočili ono veliko epopejo, kar lahko nazovemo njih delo leta 1918. ob prevratnih dneh. Niti dva tedna nista bila potrebna za prevoz razsule avstro-ogrške armade čez naše slovensko ozemlje.

Ni nam treba navajati, da so bili bratski češki in poljski železničarji še boljši od naših in da je tudi tam za časa prevrata češki in poljski železničar žrtvoval vse za svoj narod in svojo domovino.

In kako je bilo od prevrata v naši ujedinjeni domovini? Slovenci smo vsled izgube Trsta, Gorice in Istre dobili precejšen dotok slovenskih železničarjev. Hrvati in Srbi pod Avstro-Ogrsko niso imeli na železnicah mnogo svojih ljudi. Madžari

zacija se je vršila po programu z importiranimi madžarskimi uslužbenci. Bosna in Hercegovina pa sta bili eldorado vseh mogočih pustolovcev, še slabših kakor jih je opisal Podlimbarski v svoji knjigi »Gospodin Franjo«. Sigurno je, da je bila za našo državo glede železnic v teh pokrajinah težka situacija. Osebito, ko predvojna Srbija vsled zelo malega železniškega omrežja ni imela še ustaljenega in konsolidiranega železničarskega stanu. Presežek slovenskih železničarjev je moral iti s trebuhom za kruhom izven meja naših ožjih slovenskih pokrajin.

Tukaj so se storile velike napake. Pod Avstro-Ogrsko so slovenski železničarji begali po Južnem Tirolskem pri južni železnici in pri dežurni pa na Spodnje in Nižje Avstrijskem, Nemško-Češkem in Galiciji, da so v naših krajih imeli mesta Nemci. Ko pa je šlo za to, da slovenski železničarji zasedejo naše jugoslovanske proge v osvobojeni domovini, so nastopile razne strankarske in zakulisne borbe, ki so nacionalnim železničarjem prizadejale največ gorja. Bivši nemškutarji in internacionalci, ki so med vojno pljuvali po slovenskih železničarjih, so bili neobhodno potrebni v Sloveniji, poštene, med vojno preganjane nacionalne ljudi pa se je brez pameti in potrebe premetavalo po raznih postajah po Hrvatski in Vojvodini.

Vzlic vsem tem težkočam so vendar slovenski železničarji bili oni, ki so z narodnimi hrvatskimi in srbskimi tovariši kot prvi v državi ustvarili enotno strokovno jugoslovansko nacionalno organizacijo na podlagi popolnega edinstva in popolne enakopravnosti!

Ta organizacija »Udruženje jugoslovanskih narodnih železničarjev in brodarjev« je z doslednim delom vzlic vsem političnim in strankarskim persekucijam in peripetijam političnega meteža od prevrata sem združila pod svoje okrilje nad polovico pripadnikov železničarskega stanu.

Razmere na naših jugoslovanskih železnicah niso še ustaljene v taki meri, da bi mogel nacionalen človek biti z njimi zadovoljen. Manjka pravega vsedržavnega in nacionalnega duha. Politične borbe od prevrata do leta 1929. so zelo težko vplivale na železničarski stan. Ker je stan po značaju službe v večjih železniških centrih zelo številen, je naravno, da so razni strankarski voditelji hoteli imeti sigurno število volilcev. Iz tega vidika se je vodila borba za glasove in duše. Razen tega stan

kot tak ni še popolnoma homogen ter je zaradi tega večkrat moral kloniti v posameznih centrih pod pritiskom strankarskih diktatorjev. Ne bili bi objektivni, ako ne bi ugotovili, da so k temu pripomogli v veliki meri tako zvani višji inteligentni železniški krogi. Ti so se, osebito v pokrajinah Avstro-Ogrske, v velikem delu oddvojili od nižjega osebja, češ, da morajo varovati svoje vzvišeno inteligentno stališče — gospoda.

Prišlo je potem to, kar je bilo neizogibno, da je železniška uprava vedno huje pritiskala na osebje in odzemale ter krnila pravice osebju v materialnem in idealnem oziru. Poleg tega pa uprava s tako zvanimi »gospodi« na vodilnih mestih tudi ni izvajala pravega in potrebnega nacionalnega režima. Tako imamo v obmejnih železniških centrih v naši državi tujerodne in anacionalne ljudi, medtem ko so naše sosedne države Italija, Avstrija in Madžarska v obmejnih postajah oziroma železniških centrih že davno sprovedle strogo državno nacionalno politiko v pogledu osebja.

Tako se je izvršilo to, kar danes obstoji, namreč, da je jugoslovansko železniško osebje v materialnem oziru zelo oškodovano. Zgubilo je veliko prejšnjih pravic, z novimi zakoni, pravilniki in z ostalimi službenimi predpisi so se službene razmere v veliki meri poslabšale. Razen tega tako zvana internacionalna še vedno stremi za tem, da bi med železniškim delavstvom in nižjim osebjem imela glavno oporo za svoje strankarsko politične in razredne cilje vzlic okolnosti, da so železničarji, nastavljeni in nenastavljeni, državni uslužbenci!

Od 6. januarja 1929. se je v tem oziru stanje že precej zboljšalo. Ker so se bremena zaradi gospodarske krize pri nas v prvi vrsti prevajala na fiksne nastavljenice in delavce, je neobhodno potrebno, da zavlada v naši državni politiki z železničarskim stanom popolnoma drug in sicer strogo državen nacionalen kurz. Šele tedaj bo možno ustvariti enoten in homogen stan jugoslovanskih železničarjev in brodarjev, ki bo v vsakem oziru in ob vsaki potrebi mogel storiti polno dolžnost napram svojemu narodu in državi. Da se to čim prej doseže, je potrebno, da vse aktivno jugoslovansko državno prometno osebje enotno usmeri svoje delo v tem pravcu. Potrebno pa je tudi, da naša javnost situacijo pravilno oceni in pr t temu delu aktivno pomaga. Bo to v največjo korist našega naroda in naše domovine.

Rudolf Kresal, književnik, Essen-Stoppenberg:

Domovina, ti si kakor...

Upam, da to pismo, prav za prav poročilo ne bo v ničemur prenačljeno ne predolgo. In v primeru, da se Vam bo zdelo preostro — Vas prosim oprostjenja. Sicer pa se mi zdi ta prošnja povsem odveč — zakaj v Westfaliji stoje »Slovenci« v bojni črti proti avstrijskim Nemcem, tem slednjim pa krepko pomaga svetovni katolicizem — tudi slovenski.

Odnosi med domovino in tukajšnjimi Slovenci so vredni vsake obsodbe. Človek, ki pride semkaj, prejme utis, da ni pri nas doma nobenega poštenega človeka več. Ta utis je v marsičem upravičen.

Letos poteka petdeset let, kar so se Slovenci pričeli naseljevati, »udinjati« v Westfaliji nemškemu kapitalu. Ali v teh petdesetih letih se je naš človek doma, naših ljudi tu na severu spomnil le tedaj, kadar je šlo za kako obljubo v političnem boju. In pa tu in tam se je znašel kak sentimentalni poet.

Vse to se maščuje.

Zaradi zanemarjanja izseljenskega vprašanja od strani naših oblasti kakor tudi naših nacionalnih organizacij precejšen del westfalskih Slovencev ne ve ne kam ne kod. — Nekaterim se zdi, celo trdijo, da je Jugoslavija Turčija in pravijo: potem rajše pod Avstrijo. — Drugi se vobče čutijo Avstrijce

in utemeljujejo to s tem, da je Avstrija za njih boljše skrbela kakor Jugoslavija. — Morda utegne biti to v kakem pogledu zelo res. Avstrija je namreč temeljito ponemčevala — mi pa smo v veliki meri prej, in danes menda prav temeljito mečemo naše ljudi v nemško naročje. — Tretji pa, ki se vsemu temu upirajo, so bolj ali manj brezdomovinci. Temu primerno imajo v redu tudi svoje uradne listine. In le vprašujejo, ali bodo umrli kot Nemci, Holandci, Belgijci ali Francozi...?

Kljub vsemu temu so še tisoči, ki so polni vere v svoj svet, polni, dejal bi mistične ljubezni do svoje domovine. Ti delajo (kljub vsej svoji bedi) za ohranitev Slovenstva ne le med seboj, temveč tudi za vse one, ki so se v svoji človeški omahljivosti odtujili lastni krvi. Odtujili — razočarani nad marsičem. — Izseljenci so kakor otroci proti domovini. In slednja jim mora pokazati vsaj skrb — če že drugega nima. Pa te skrbi, niti tega ni bilo. To spada že v zgodovino naroda. Grenko bo.

Trenutno se zbirajo nad vsemi priseljenci v Nemčiji oblaki. Zdi se, kakor da so se po dolgem obotavljanju res zbrali in da bo iz njih zdajzdaj počilo. Skoro vsi tukajšnji porenjski in westfalski listi (razen komunističnih!) pišejo dan za dnem proti inozemski nadlogi, ki jim je nekoč sicer bila od sile dobrodošla — zdaj pa, ko je vsak drugi delavec, skoro vsak drugi Nемец brezposeln — jim je od sile odveč — kljub izredno nizkim

brezposelnim podporam, ki znašajo mesečno od 12—30 mark za posameznika.

Še prav posebno pa je ta nemška ost proti inozemcem občutljiva pri Slovencih, k čemur je dala prav zadnji čas Avstrija svoj pošteni obulus. (Priložen je izrezek iz »Duisburger General-Anzeiger«).

Po zaslugi te avstrijske politike se Nemci boje tu v Westfaliji tudi nastanka narodnih manjšin.

Vsa slovenska katoliška društva (sv. Barbara) so v splošnem razsulu. Prav v teh družtvih so imeli agentje naše sosednje države, stare znanke največ uspeha. Razširili so, da vladavina v Jugoslaviji kulturni boj, da je vse proti veri in da smo politično, kulturno kakor socialno na robu propada.

Naši, ljubljanski katoliki svojih rok tudi niso držali križem. G. Kalan, ki je bil tu pred dvema letoma, je prosto izjavil našim ljudem, naj se dajo kar naturalizirati. To svojo izjavo je dal celo v pismu, ki ga je zaradi neke zasebne afere naslovil na bivšega predsednika družtev sv. Barbare. — Sicer pa je menda podobnih cvetk več.

Zelo žalostno je tudi to, da vodijo vse naše ljudi le nemški — ali avstrijski — duhovniki. Tako je Westfalija od Slovenije bolj oddaljena kakor Kitajska in Afrika. — V interesu naših ljudi bi najraje proglasil westfalske Slovence za zamorce in zamorčke.

Ob vsem tem se nam Slovincem Nemci krohotajo. — Naša država jim utegne kmalu postati predmet splošnega zasmeha glede nacionalne zavesti našega naroda! (Sic!) — Simplificimus. (Dalje prihodnjič.)